

ČUDOVITA UMIRITEV NA ČUDOVITI GORI

MILAN VOŠANK

Kakor da bi zašel v mračno podzemlje, v sam pekel, razmišljam, ko zgodnjega poznoavgustovskega dne hodim skozi globel pod Bukovnikovo kmetijo in nato navzgor proti Raduhi in z vseh strani pritiska kadeče se meglovje, nekakšni oblačni valovi, ne le beli in sivi, tudi že skorajda črni, povsod naokoli poti pa nemo, nekam tuje, komaj vidno, štrlijo v zrak drevesa, ki se zdijo kakor stražarji na poti v neskončno večnost. Pa sem pričakoval, preklinjam sam pri sebi, s te poti prelepe sončne poglede proti raduškim ostenjem! Vseeno se ne obotavljam; hitim navzgor v skritem upanju, da se bo ta megleni pekel le nekje razkadil.

In glej: ko stopam na planino Grohat, tja proti prvi stari pastirski bajti, nenadoma prestopim mejo iz mračnosti v svetlobo. Megle hitijo navzdol in zgoraj se odkriva zidovje Raduhe: najprej pod modrim nebom ugledam osončene grebene Male Raduhe, pa že zraven pečevje Laneža in na drugi strani stolpe Srednje Raduhe. Prevzame me občutek lepote, tiste notranje lepote, ko mi duša in srce zavriskata obenem, ko me preplavi val prijetnih čustev, nekakšnega ugodja, ne, bolje — omame, da se mi hoče kar zavrteti v glavi od veselja, da sem zopet tu, na poti v gore, v te moje koroške gore. Ubežnik za nekaj ur, od vsakdana. Padel bi na kolena in se zahvaljeval nebu in bogu za to doživetje, pa se ne znam ustaviti; še bolj pohitim na poti čez planino, mimo votle skale, v katero mečem novce za srečo, pa sem danes pozabil na drobiž in imam zato sedaj kar slabo vest, mimo zadnje pastirske bajte in mimo razrušene dobre, stare koče.

Tu, pod meliščem, pa me kar nekaj zadrži, da se moram pustiti zapeljati spominom na komajda minulo preteklost: na vsa vesela dogajanja med prijatelji, na večere ob ognjih, na pitje in petje, pa spet na drugačne, mirne in obenem tesnobne noči pred plezalnimi vzponi ter na tista sproščanja potem, ko so stene spet ostajale same, mi pa spodaj, vsi glasni in bahavi in pirovsko navdušeni ter omotični od doživetij. Tu so seveda še spomini na vsa lepa dekleta na tej planini, na vse ljubezni v obeh bajtah na Grohatu, ki pa ju je, kakor za kazen za vse grehe, pred leti, drugo za drugo, odnesel snežni plaz izpod stene Male Raduhe.

ROJSTNI KRAJ KOROŠKEGA ALPINIZMA

Hitim naprej, zapuščam planino Grohat, dokler ne obstojim na travnatem sedlu. Tu bom zapustil svet markiranih poti in poiskal stezice pod srednjo in veliko Raduho, pod tem kilometrskim kolosom pečevja vse tja do konca tam nekje nad Savinjsko dolino. Pravzaprav še nikdar nisem prišel do konca te poti, čeprav na Raduho zahajam že pol četrtertletja. Ne vem, zakaj je tako, ko pa so mi prijatelji toliko govorili o tem tihem svetu samotnih poti, odmaknjenem in samosvojem, kamor znajo zaiti le redki in kamor sem se vedno oziral z dvorišča Bukovnikove kmetije, s poti na Olševo in z drugih, oddaljenejših gora. Poti in hotenja so me vedno speljala drugam po tej veliki gori, dolg pa je ostajal.

Še postojim tu na sedlu; le zakaj bi kar hitel, ko je pred mano vse ostenje male Raduhe, pravi zid. Tu se je rojeval koroški alpinizem in živi naprej. Sem so plezalci našli pot že leta sedemintridesetega in osemintridesetega, vojna vihra je nato prekinila prenekatero misel o gorah, da so šele leta šestinpetdesetega mladi zopet poiskali poti do tega pečevja — in potem je zaživel: pestra oblikovanost stene je omogočila najrazličnejše plezalne smeri. Da, tu, v tej steni, sem tudi sam zares začel plezati, dokler nisem hotel še več in s prijateljema Markom in Hansom zarisal v najbolj stmi del stene novi težavni smeri, Študentsko in Živo, potem pa sem se umiril in zopet postal častilec (kar sem ostal vse do danes) dobrih, starih klasičnih smeri.

Srečal sem se s to steno prvič pozimi, mrzlega januarja petinšedemdesetega. Tu zgoraj nad sedlom, kjer sedaj stojim, se nas je večja družba napotila prek Vetrnih polic, zametenih jarkov in skalnih skokov. Milan me je navezal na svojo vrh in bilo je toliko vsega novega, zanimivega, lepega, tudi napornega in mrzlega ter nekaj strahu in tesnobe obenem, da sem se sklenil zapisati temu športu, ki me je kasneje še dostikrat življenjsko preizkušal — toda koliko lepega so mi gore dale!

Ozrem se še naokoli: onkraj zameglenih dolin Koprivne in Tople se vlečejo dolga pobočja Pece in zraven, levo, grebeni Olševe. Pa na drugi strani, nad Savinjsko dolino — kakšen pogled: vsi v soncu grebeni in vrhovi Turske gore, Rink in Skute, spodaj v vznožju pa še zaliti z meglovjem! Moram naprej. Čez poraščena pobočja Lipnega plazu iščem staro pot, ki pa se je le še ponekod obdržala, dokler ne za-

vijem navzdol v gruščnato grapo Studenec. Zaman iščem lesen žleb, ki je dolga leta zajemal iz skalnega izvira; čas je opravil svoje.

Nad grapo se požene navpik črno pečevje (spominjam se, da smo neke zime, ko je bilo na debelo zameteno, lagodno splezali čezenj), spodaj so prepadna pobočja, da je popotniku kar tesno pri srcu in raje pohiti naprej. Med redkimi macesni se povzpnem strmo navzgor na travnato ravnico Dolgi plaz, kjer je menda včasih stala pastirska bajta, sedaj pa je to le še lep prostor v gorah, kjer kar moraš postati in se zazreti navzgor čez vrhove zadnjih macesnov v Steber velike Raduhe. Kakšna mogočna stvaritev narave v tem stebrovju; postavil bi ga v stari Egipt, pa bi vsi občudovali njegovo piramidasto obliko; razstavil bi ga v antični Grčiji, malo oklesal, pa bi zgodovinarji razglabljali o njegovi jonski ali dorski zasnovi. Ob stebri razliki pečevje globok graben: tu sem v navezi z Rokom spoznaval resnico pravega zimskega alpinizma, zelezenih kamninov in strmih zasneženih pobočij, orkanskega vetra in hudega mraza. In za nagrado — doživljam, ki se ga ne da pozabiti: prečudovito umirjenje narave na vrhu gore ob barviti večerni zarji. Poleti pa je tam čez lahko plezanje, zato sem vedno tako rad tu plezalsko samotaril.

Premišljam: sam v gorah, prepuščen sebi in naravi. V gorah cenim in imam rad prijateljsko družbo in v gorah sem rad sam (pa dandanes pogosto tudi kar že moram, če sploh hočem biti v gorah, ko se moja hribovska generacija vse bolj izgublja). Na takšnih samotnih poteh lahko najgloblje prislunhem sam sebi in doživljam razsežnosti gora še drugače. Morebiti sem tudi zato danes sam na tej dolgi poti.

VELIKA PUSTOLOVŠČINA PLEZANJA

Moram zapustiti to idiliko na Dolgem plazu. Od tu naprej še nisem hodil; poti v osrčje velike Raduhe si bom moral še poiskati. Nekaj me opozarja na previdnost. Kaj bom doživel v teh prostranstvih?

Med macesni se povzpnem do pod stene, kjer naletim na od gamsov shojene stezice. To bo menda stara Ovčja pot, ki naj bi vodila pod celotno steno. Tu, pod tem sivim pečevjem, pod temi stebri in grapami, sem nenadoma kakor v drugem svetu. Vse je drugače, se mi zazdi, kot pod drugimi stenami, bolj zlovešče in srhljivih nenavadnih oblik skalnih tvorb. Prostor za demone. Tu je gora res samotna. Toda le kako rohni v neurju, v viharjih, v snežnih plazovih in le kako zna biti skrivnostno lepa tukajšnja narava, kadar tiho pada sneg! Kar ustavljam se, da prislunhem v tišino. Sedaj sem tu, ujetnik te tišine, ujetnik gore, pa vendar tako

svoboden in prost vseh spon. Svoboden v svobodi, po kateri toliko hrepenim spodaj v dolinah, vržen v kolos hitenja in borbe za obstoj.

Pridem v grapo, ki pa se konča nad prepadom, zato moram zraven in po strmem rušju navzdol in čez položne plati do trav in rušja, kjer zopet naletim na pot. Svet se tu malo razmakne, bolj zaduha, ni več tako utesnjen. Spodaj so gosto poraščena pobočja, zgoraj pa seveda eno samo veliko ostenje — kakor da sega do nebes. Oziram se tja gor v pečine, da bi uzrl znani Amfiteater, krmico sredi sten, pa ga te dobro skrivajo. In naprej ob poti nenavadna zanimivost: skalna goba. Res prava oblika in pravo ime. Iz srede te skalne tvorbe trdoživo raste droban macesen. Sožitje za nekaj let, morda desetletij.

Že vseskozi med potjo iščem po stenah možne plezalne smeri. Ni jih ravno veliko, so pa znali tu plezalci odkriti prenekatero šibko točko pečine. To mora biti res nekaj lepega za alpinista sredi te samote odkrivati in plezati po še nedotaknjenih pečeh. Kar zavidam tem prvim plezalcem: kakor drugod po Raduhi so tudi tu prve smeri preplezali sedemintridesetega in osemintridesetega leta, vsekakor pa so morali lovci in pastirji najti poti v te strmine že poprej. Le kakšen je moral biti občutek prvopristopnikov? Strah? Veselje? Ali ničesar od tega, le želja po nečem novem, po odkrivanju? Vsekakor pa velika pustolovščina.

Obstojim na rušnatih izpostavljeni polici: nad mano sami stebri in plati, vmes pa zajede.

Sedaj sem danes prvič v zagati, saj kar ne znam naprej. Plazim se med rušjem, pa vedno obstojim nad prepadi. Nazadnje splezam po kaminu na široko gredino, nato navzdol v grapo in spet ven — in glej, spet je tu shojena pot. Od gamsov, od ljudi?

Še vedno je v meni nekaj prikrite tesnobe, kako se bo izšla ta moja pot, pa jo kar odganjam in se veselim, da sem tu. Dojel sem že vso razsežnost velike Raduhe, navadil sem se že na to divjo oblikovanost ostenij, na to samoto in tišino. Tu je popotnik res sam. Tako sem se vživel v ta odmaknjeni svet, da vedno znova že kar težko čakam, kakšen pogled se mi bo odprl za naslednjim vogalom.

ODKRIVANJE NEIZMERNIH LEPOT

Spešim med rušjem navzgor, dokler ne obstojim pod mogočnim stebrovjem. Za tem kolosom, pomaknjeno navznoter, zagledam izredno navpično in v vrhu celo previsno trikotno steno. Da, to bo Piramida. Dosti sem slišal od plezalcev o tej steni, pravzaprav o steni v steni velike Raduhe, ki je, zanimivo, iz doline le stežka

ali sploh ne vidiš. Pogled nanjo od bliže pa te mora prevzeti. Semkaj se je zagledal prijatelj Miha in vodil soplezalce k nastajanju težkih plezalnih smeri. Celo znani alpinist Franček je našel pot do teh sten, in ni se treba čuditi. Če bi danes imel s seboj soplezalca, razmišljam, se ne bi mogel odreči enemu od razov, ki sta mi najbolj povšeči. Tako pa bo ostal zopet en plezalski dolg več.

Po grušču se spustim do dna Piramide (tu najbolj občutim težo previsov pod vrhom stene, ki jim plezalci pravijo Nos) in zatem navzgor na greben — in že spet moram postati: prišel sem na prijazno majhno jaso, ki spodaj preide v strmo poraščeno pobočje, zgoraj pa jo zapirajo previsne stene. To je bivak Planika. Pravšnje ime, saj najdem cele šope planik, ko samo malo hodim naokrog. Sklonim se k njim, jih opazujem: lepi cvetovi, ne bojte se, pred mano ste varni, sem le vaš občudovalec v naravi in verjetno tudi vsi drugi redkoštevilni, ki najdejo pot semkaj. Pod previsi odkrijem za silo izdelane prostore za prenočevanje. Ja, ja, noč tukaj ti mora vzburkati kri! Kar naprej še nekaj iščem, dokler končno v skalni duplini ne odkrijem škatle s podpisi. Ni jih dosti, vsa imena so mi poznana: samotni iskalci lepote, plezalske naveze, zaljubljeni parčki, in kar ne morem verjeti, da že dve leti ni bilo tu nikogar. Ali pa so bili vsi brez pisal, kakor jaz danes.

Vem, da je pred mano še dolga in nepoznana pot, pa se kar obotavljam, posedam in popolnoma sproščeno uživam v tem gorskem raju. Predajam se miru in tišini: res, od nikoder ni nobenega šuma, zvoka, premika, le oblaki zgoraj nad krošnjami macesnov drse v daljave. V gorah zna biti res lepo, samo znati moraš to lepoto odkrivati, jo najti, jo zaznati, jo občudovati, ji prisluhniti... Hvaležen sem prijateljem, ki so mi pokazali poti v gore. Bil sem že v situacijah (kakor vsak zaprisežen gornik), ko sem doživel v gorah hude duševne pretrese, grožnje, udarce, ko sem se zaklinjal, da me v ta svet ne bo več, pa sem obenem tudi vedno spoznaval, da si lažem — in v gore se vračam. Popolnoma mi je jasna in poznana druga plat gora: med plezanjem so se mi ruvali klini, zdrsel sem čez mokre plati, padel v globine in se ujel v vrh, name so padale skale, me stresale strele, norel sem od strahu, v gorah so mi umrli prijatelji, bil sem obupan in potolčen. Toda ravno zato znam prekleto oceniti to naše kratko življenje. Zavedam se tega in danes vem: v gore se vračam doživljati lepoto in čeprav vem, da te lepote, te omame, te silne eksplozije čustev, ne bom vedno našel, jo velja vedno znova iskati! Znam najti zadovoljstvo v športnem plezanju in rekreativnih športih, kolesarjenju in smučarskem teku, toda obenem vedno iščem

v daljavi obris gora in čakam na nove poti nanje. Gore so že zdavnaj postale del mojega življenja.

Še enkrat obhodim jaso bivaka Planika, se ozrem proti stebrom Piramide in navzdol med macesne, pomislim, da bi se na vršni greben Raduhe povzpел po eni od lažjih plezalnih smeri, pa to misel koj ovržem, saj potem ne bi izpolnil dolga, da obhodim vso veliko Raduho, in že se zaženem čez grapo navzgor proti sončnim poraščnim grebenom s posameznimi skalami, kjer naj bi našel staro Herletovo pot. Iščem prehode med rušjem in drevesi, plezam čez skalne odstavke, dokler ne stopim na greben. Rušja in dreves je vse več, strmina ne popušča, poti nikjer nobene, hitim in preklinjam, kakor da bi me podil sam vrag in vse bolj spoznavam, kako resnično razsežna so pobočja velike Raduhe. Greben se končno oblikuje v prijaznejši oster raz, ki se mu umikam po skalah in rušju levo in desno, dokler ne pridem do zaprodene grabna in nato do sedla. Tu končno najdem pot.

VRAČANJE V SAMOTNO TIHOTO

Sedaj si le oddahnem. Kakšni razgledi! Spodaj pod steno Raduhe obširni gozdovi, sredi njih senožeti kmeta Račnika in še nižje, na dnu Savinjske doline, zaselek Solčava z dobro vidno značilno gotsko cerkvijo, vse pa v rahlem meglenu čadu. Onstran doline pa vrhovi Grintovcev: odmaknjeni Križevnik, ponosna konica Ojstrice, dolgi hrbet Planjave in grebeni naprej vse do mogočne Skute. Pogled, vreden zabeležke s fotoaparatom.

Blizu mene zaropoče, da se zadržnem. Pa je le še nekdo na gori, si zamrmmam, ko opazujem gamsa, ki v skokih izginja v gozdove spodaj.

Pot naprej me strmo vodi do krajše stene, ki jo z veseljem preplezam po ovinkih, in nato še kar navzgor, da se mi dozdeva, kakor da se mi vrh Raduhe izmika nekam pod oblake, dokler le ne stopim na plano, na travnata pobočja. Še nekaj sto metrov in pot se usloči nazaj proti vršnemu grebenu. Vidim zabetoniran cepin z ovito jeklenico na vrhu Raduhe. In že tudi od presenečenja zazijam, ko tam zagledam sedečega planinca. Pa saj ni čudno: goro sem si danes kar prilastil — ali pa me je divjina njenih skritih pobočij obdala s pretiranim občutjem samote.

Za kratek čas se ozrem čez položnejša južna pobočja male Raduhe proti Smrekovcu, Uršlji gori, v zameglenem obzorju komaj opaznemu Pohorju in še čez mežiško globel tja proti Peci ter že zavijam na zavarovano pot, k pritrjenim jeklenim vrvem čez steno srednje Raduhe. Kar izgubljenega se počutim na teh klinih in rjavih jeklenicah še ves pod vtišom svobode gibanja pod veliko Raduho in od-

dahnem si, ko končno stopim med macesne. Moram se s pogledom še pomuditi na zanimivi steni srednje Raduhe, sploh ne visoki, toda težavni za plezalce in težko dostopni. S prijetnimi spomini se najdalj oziram v piramidast stolp, ki skriva zajedo, ravno pravšnje za lahkotno plezanje. Lanskega avgusta sem samotaril tam preko in nasmehnem se, ko pomislim, kako blizu množice planincev na zavarovani poti spodaj in grebenski poti zgoraj sem bil ta nedeljski dan, pa vendar v steni tako sam, tako skrit.

Na travnatem sedlu zaključim krog dolgega potovanja po veliki Raduhi. Spomini

na doživetje bodo prišli za mano. Moral se bom v to samotno tihoto še vračati; toliko lepih, ne pretežavnih plezalnih smeri je tamkaj, še pomislim in že hitim navzdol proti planini Grohat, da kar preslišim štiri zadihane, koliko da je še do vrha, vprašanje, ki ga ne maram. Zavpijem nazaj nekaj o treh urah, vedoč, da krepko pretiravam — ali pa sploh ne. Naj mi oprostijo, ko pa so tako nenadno vdrli v sliko moje gore, da sem kar prehitro padel na trdna tla vsakdanje realnosti.

Zapuščam goro. Že kar tečem proti dolini. Pustolovščina je končana.

POTOVANJE SKOZI SEDANJOST V PRETEKLOST

V TREBUŠI RUMENO CVETI DREN

RAFKO TERPIN

Oblakov vrh.

S šoferjem sva odmolčala skupno pot po Kanomlji in zdaj jo je avtobus že odprašil nazaj. Odložila sta me tu, na prehodu v Hotenjo. Na prepihu.

Tu se v tej mili zimi začenja star, uležan in le skorjast sneg. Nad mrakobnimi dolinami dremljejo vse gore in vsi hribi. Lokovške samote, na primer. Plašna svetloba leze čez nebo, v gozdu prihuljeno žde sence. Jutro se rojeva zgoraj.

Pot na vojskarsko stran je udelal traktor le do prvega lesa. Tam je obrnil. Stopim v celo; take so vse še blage osoje. A v prisojah pod Hudournikom je prijetno kopno.

IN MOJA DUŠA JE VSE DLJE

V Zatrepu, za robom, se počasi dela dan, pod prazno domačijo čakajo lani podrte tepke. Izvir ob cesti je živ in močan. V nebu vstaja luč. V tišino dolge bele rajde delam krepke korake, drugega za drugim. Mirno. Še precej jih bo. V ostrí okljuki, sončni in kopni, se zajem v bližnjico in klanec. Mimo večnega studenca, starih češenj, s spominom na poletno gaz skozi koprive. Hiša — Na Hotenji. Druga samota: zimska. Hiša v svoji jeseni. Pod drevsom je ukleščena stara prepita preša. Iz pasje ute gleda prazna veriga. Spet češnje. Črno deblo pod obetavnim nebom. Stopinje čez voznik.

Na odprtem je že davno razpihalo sneg. Pod nogo škreblijo lanske bilke. Lehna na spodnjem robu senožeti se zdi izropana.

Počasen korak me prinese na planoto. Postojim. V nebo se ozrem. Prepredeno z zgodnjepomladno ostrino se igra bleščave

igre. Še mehko, ne prehрупno reže svetle pramene gor čez Kojco. Doline se kar meglijo in skrivajo. Rahlo vleče. Le kdaj tu — Vrh Hotenje — ne vleče?

V podlahti me hladi.

Preden vzamem v roke praktiko, me nese tja čez toplo rvavino in razdejana njivo in leskovje in črne češnje in streho v vse bolj modre globine odmaknjenih svetov. Vzhodna luč grebe čez Rodico, njen blišč se razdaja sem čez — in moja duša je vse dlje.

Naredim po starem. Rdeč nahrbtnik zataknem v še zimsko puščobo in pred nedosegljivo modrino lovim to svojo strast brezkončne odmaknjenosti.

Ob rahlem hladnem vetru je vse tiho. Zaškripljem skozi zameť. Na oni strani me razbremení skoraj sveža lovčeva sled. Odrešil mi je kolena, hvala mu!

SAMOTA, POSTAVLJENA V RED

Do Stržnice je senčna in ravna pot. Sonce — razkošje nove samote. Bajta ali kašča na levi. Košček stare freske med čelnima okencema. Dve podrti stavbi nasipata kamenje. Bezeg in podivjane češplje. Za ogromno zgovorno lipo trepeče na roko izdelan omet razpadajoče hiše. Dve stopnici in vrata. Vdrta? Odškrnjena? Vstopim v vlago napitega lesa, pogledam iz veže skozi kuhinjo — mimo štedilnika in žekna. Na desni zeva razbita hiša: krušna peč, zidna omarica, klop, škrpet, razdrt zaboř, vzdignjen pod.

Za nekdanjim lepim posestvom ostaja poletna planina in naglo prehajanje v gnoj. Koprivam in bezgu.

Nad izvirom v polju obrobim Stržnikarjevo dolino. V pomladni luči je tod še trda zima. Pusto je, odmaknjeno in daljno. Drevje je odrevenelo. Do popja je še daleč, se zdi.